

- агрегування функціональних задач на відповідних рівнях деталізації архітектури для генерування варіантів побудови системи в цілому.

Отже, визначення структури РСМ передбачає процес послідовного вирішення пов'язаних задач вибору її основних елементів і підсистем:

- вибір підсистем і вузлів і узгодження їхніх цілей;
- розподіл задач (функцій) по вузлах функціональних підсистем;
- вибір засобів, які забезпечують вчасне вирішення задач.

Унаслідок необхідності коригування отриманих рішень у [5] пропонується вирішувати їх у процесі здійснення ітераційної процедури, яка передбачає попередню побудову базового

(опорного) варіанта структури РСМ і його подальше послідовне уточнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Верба В.С.* Системный анализ методов проектирования многофункциональной информационной системы / В.С. Верба, В.А. Михеев // Известия ЮФУ. Технические науки. – 2008. – № 8. – С. 109–115.
2. *Галицин В.К.* Системи моніторингу / В.К. Галицин. – К.: КНЕУ, 2000. – 231 с.
3. *Данилов В.И.* Механизмы группового выбора / В.И. Данилов, А.И. Сотсков. – М.: Наука, 1991. – 176 с.
4. *Леонтьев С.В.* Стратегии успеха: обобщение опыта реформирования российских промышленных предприятий / С.В. Леонтьев, С.А. Масютин, В.Н. Тренев В.Н. – М.: ООО «Типография «Новости», 2000. – 336 с.
5. Основные направления создания автоматизированных систем мониторинга воздушного, наземного и надводного пространства в реальном времени / *В.В. Петров, В.И. Кожешкур, А.Н. Буточнов* [и др.] // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2010. – Т. 12. – №2. – С. 151–164.
6. *Цвиркун А.Д.* Основы синтеза структуры сложных систем / А.Д. Цвиркун. – М.: Наука, 1982. – 197 с.

УДК 336.2:339

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПОДАТКОВУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ



А.С. Поліванцев держави зокрема.

Актуальність теми. Останні десятиліття ХХ ст. і початок ХХІ ст. характеризуються активізацією глобалізаційних процесів у всіх сферах життя суспільства. На особливу увагу заслуговують інтеграційні процеси в оподаткуванні, оскільки вони здатні суттєво вплинути на хід економічного і соціального розвитку як суспільства в цілому, так і кожної

Ступінь наукової обробки теми. Дослідження впливу глобалізації на податкову систему розвинутих країн світу є численними і різнобічними. Фундамент теорії податкової конкуренції, що виникає в умовах глобалізації, закладено А. Разіним і Е. Садкою. В. Танзі засвідчив, що глобалізація справляє суттєвий і часто негативний вплив на податкову систему розвинутих країн світу [5]. Принципи й критерії побудови системи оподаткування в умовах економічної інтеграція були розроблені Р. Дернбергером.

Вітчизняні науковці П. Мельник, С. Юрій, А. Крисоватий почали активно працювати у

цій сфері лише останні кілька років [3; 4]. Значний внесок у вивчення міжнародних економічних відносин і оподаткування зробили А.С. Філіпенко, С.А. Бартєнев, І.І. Пузанов, І.В. Педь, В.І. Сідоров, А.І. Балабанов, С.І. Юрій, Є. В. Васильєва.

Разом з тим гострою залишається необхідність подальшого наукового пошуку щодо досліджень впливу зовнішніх чинників на податкову політику в Україні в умовах іманентних змін її податкового законодавства.

Мета статті – визначити теоретико-методичні основи дослідження впливу глобалізаційних процесів на систему оподаткування й податкову політику України.

Виклад основного матеріалу. Зближення націй, народів, держав об'єктивно потребує гармонізації їхніх економічних систем, у тому числі й системи оподаткування. До усвідомлення необхідності інтеграції податкових систем країни Європи пройшли досить довгий шлях. Лише в 1993 р. країни Європейського Союзу уклали угоду, за якою було визнано необхідність такої інтеграції.

Процеси глобалізації поширюються стрімкими темпами і стосуються всіх сфер життєдіяльності людини, суспільства. Інтеграція фінансових ринків, лібералізація процесів переміщення капіталу, рух значних інформаційних потоків, міграція трудових ресурсів – це далеко не повний перелік проявів глобалізації, яка має як позитивні, так і негативні наслідки. У сучасному світі кризовий стан однієї економіки за ланцюговим ефектом призводить до рецесії економік інших країн. Ще кілька десятиріч тому важко було уявити собі подібні взаємозалежність і взаємовпливи.

Податки завжди були невід'ємною складовою функціонування економічної системи, тому зрозуміло, що цей елемент не може залишатися незмінним під впливом зовнішніх чинників і тенденцій, зокрема, процесів глобалізації. Серед основних суб'єктивних причин можна назвати певну сегрегацію вітчизняної економічної науки і відсутність фундамен-

тальних розробок у сфері оподаткування в перші роки незалежності, коли здійснювався перехід від адміністративного управління економікою до ринку. Вітчизняним науковцям необхідно було терміново переосмислити все, що існувало в сучасній теорії оподаткування з метою привнесення останніх здобутків теорії і практики оподаткування на терени України.

Вплив глобалізації на податкову систему відбувається за різними напрямками і в різних сферах. Навіть на рівні теорії, податкової доктрини вона має свої вияви й наслідки, оскільки основна ознака глобалізації – прискорення обміну інформацією, інноваціями і науковими ідеями. В умовах глобалізації національні економічні системи переплітаються в єдиній світовій економіці. Як зазначив П. Герасименко, глобалізація відбувається у двох напрямках – усередину і назовні. На його думку, розвиток усередину означає, що процес іде шляхом розширення використання іноземних товарів, капіталу, технологій. Розвиток назовні свідчить про переважну орієнтацію держави на світовий ринок і глобальну експансію фірм. У цьому плані економічну глобалізацію прийнято трактувати як вищий, більш розвинутий рівень інтернаціоналізації національних економік і їх розчинення в глобальному господарському механізмі [1].

Отже, в умовах глобалізації посилюється інтеграція, що відкриває додаткові можливості для розміщення капіталів і підприємництва за кордоном. Вона базується на принципі взаємовигідності процесів економічних взаємозв'язків, політичної взаємодії і соціальної солідарності країн у рамках міждержавних союзів. Інтеграція здійснюється шляхом уніфікації національних фінансово-економічних систем, створення спільних наднаціональних інститутів (установ) і грошових фондів. Водночас вона є бар'єром і стимулом, бо приймає не всіх претендентів, а лише тих із них, економіка, соціальна сфера і правова система яких відповідають певним досить високим стандартам.

Разом із тим інтеграційні процеси підвищують чутливість інвестицій і бізнесу до оподаткування, оскільки уряди окремих держав лібералізують податкове законодавство, керуючись протилежними мотиваціями: з одного боку намагаються привабити іноземні інвестиції, а з другого – перешкоджають перетіканню податкової бази за кордон.

Прояви глобалізації не завжди мають позитивні наслідки для системи оподаткування. На класичну систему оподаткування, яка є основою системи фінансів суверенної держави, вони справляють деструктивний вплив. Тому необхідно запроваджувати заходи щодо нейтралізації або мінімізації їхнього негативного впливу. Отже, відповідних змін мають зазнати системи оподаткування більшості країн світу, оскільки в разі бездіяльності втрати податкового потенціалу зростатимуть.

Суперництво різних країн у сфері формування привабливого податкового клімату для інвесторів (як вітчизняних, так і закордонних) також є важливим чинником, що впливає на формування національної податкової політики. Для держави брати участь у міжнародній податковій конкуренції означає створювати такий податковий клімат у рамках суверенної юрисдикції, який сприятиме залученню капіталів закордонних резидентів, а також протидіятиме відтоку капіталів і доходів національних компаній і громадян за кордон з метою зниження податкового тиску. Зокрема, деякі європейські країни (Ірландія, Люксембург, Монако й ін.) у рамках національної податкової політики надають суб'єктам господарювання преференційні умови для інвестування. Європейський Союз останнім часом здійснює спроби адаптувати податкові політики цих держав до механізму європейського оподаткування, але процес цей надто складний. Вдплив доходів корпорацій у країни з низьким рівнем оподаткування є яскравим прикладом дії податкової конкуренції в ЄС. Більше того, у цій конкурентній боротьбі перемагають транснаціональні кор-

порації, їхнє оподаткування (за винятком угод про уникнення подвійного оподаткування) базується виключно на тих принципах, які визначають у результаті податкового планування самі транснаціональні компанії.

Зростаючий рівень і інтенсивність податкової конкуренції між різними країнами може спричинити податкові реформи в разі здорової конкуренції або призвести до ухилення від сплати податків у випадку нездорової конкуренції.

Практика свідчить, що між країнами відбувається податкова конкуренція іноді шляхом нечесного суперництва на межі податкового демпінгу. При цьому таке згубне для економіки і системи державних фінансів змагання характерне не лише для малих країн, що розвиваються, як прояв слабкості, а й для провідних, розвинутих країн світу.

Мінімізувати негативні наслідки такої конкуренції досить складно, оскільки статус політичної суверенності, незалежності абсолютної більшості країн світу зумовлює також наявність економічного й податкового суверенітету. Впливати на економічну політику незалежної держави можна лише в межах певних міжнародних конвенцій (угода СОТ у сфері торгівлі або Конвенція про створення Європейського Економічного Співтовариства), тобто опосередковано.

Прийняття України до нових міжнародних організацій (наприклад, як члена СОТ) неможливе без дотримання умов вступу. Дуже часто умовою вступу до міжнародної організації є рівень оподаткування. Стосовно СОТ – це зниження величини митних зборів на низку товарів. А це може зменшити надходження податкових платежів від зовнішньоекономічних операцій, які мають бути компенсовані за рахунок зміни податкового законодавства.

Членство в міжнародних організаціях вимагає дотримання інтересів усіх країн, що входять у дану організацію, а також інтересів самої організації. Таким чином, і міжнародні організації, і країни-члени таких організацій

можуть здійснювати опосередкований вплив на окремо взятую економіку. Не є виключенням і податкова політика. Слід зазначити, що міжнародні організації, у діяльності яких бере участь Україна, зацікавлені не тільки в кредитуванні української економіки, але й у матеріальній віддачі від такої діяльності. Якщо держава неефективно розпоряджається своїми фінансами, то це є серйозною перешкодою для її подальшого виходу на міжнародні ринки позичкових капіталів. Впливати на позиції України через міжнародні організації, що координують інтереси інвесторів з різних країн, звичайно, більш ефективно, ніж робити те ж саме в односторонньому порядку.

Сучасна податкова політика в умовах глобалізації не повинна обмежуватися в часі, а має бути розрахована на довгострокову перспективу. Податкова політика не може бути зорієнтована лише на внутрішні чинники і зумовлена лише внутрішніми детермінантами. Шлях до автаркії, як свідчить практика, у сучасному світі є утопічним. Від такої самоізоляції і нехтування зовнішніми економічними реаліями й тенденціями програє передусім країна, яка підтримує такий режим.

Податкова система має бути адекватною високому рівню розвитку економіки, відповідати певним вимогам, зокрема забезпечувати рівність по горизонталі, тобто однакові доходи, залежно від джерел їхнього отримання і які мають оподатковуватися за однаковою ставкою. Крім того, більш високі доходи мають обкладатися за прогресивними ставками, щоб забезпечити так звану вертикальну рівність. Важливо також, щоб податкова система відповідала вимогам суспільства в плані соціальної справедливості і перерозподілу доходів, тобто була простою й ефективною, до певної міри стабільною і передбачуваною. Платникам податків необхідно мати чітке уявлення про те, які доходи підлягають оподаткуванню, хто саме мусить платити податки, про терміни їхньої сплати. Правильна комбінація різних податків має утворити систему, яка б урахо-

увала всі наслідки й умови оподаткування. Податкова система має бути досить гнучкою, надавати можливість уряду реагувати на зміни в економічній кон'юнктурі і впливати на неї в необхідному напрямі. Ефективно впливати на економіку країни, використовуючи податкову систему, можна за умови дії єдиного незалежного закону протягом тривалого періоду, під час якого лише вносяться корективи. Податкову систему регулюють також акти міжнародного права, до яких входять угоди про уникнення подвійного оподаткування, правові положення, що впорядковують зовнішньоекономічні зв'язки, інші міжнародно-правові документи, які містять податкові питання, зокрема, Договір про створення Європейського Економічного Співтовариства.

Висновки

Загалом можна дійти висновку, що в умовах інтеграційних процесів досягнуто гармонізації в оподаткуванні прибутку підприємницьких структур, де основною метою є його вплив на активізацію інвестиційної діяльності. Водночас в оподаткуванні прибутку збережено багато особливостей, що впливають з національних інтересів окремих держав.

Досить актуальною є проблема гармонізації податків на споживання, які в більшості країн становлять понад половину доходів бюджетів. У країнах Європейської співдружності серед непрямих податків центральне місце належить податку на додану вартість (ПДВ).

Незважаючи на велику роботу, щодо формування єдиних основ непрямого оподаткування, поширеного у податкових системах багатьох країн, воно має суттєві розбіжності у використанні. Насамперед це стосується його ставки, яка встановлена керівними органами ЄС за основними групами товарів у межах 14–20%. Однак деякі країни (Швеція, Фінляндія, Данія) перевищують установлену максимальну ставку, а це свідчить про те, що податкова політика завжди тісно пов'язана зі станом економіки і низкою інших факторів у кожній державі.

З точки зору вирішення фіскальних завдань непрямі податки завжди ефективніші, ніж прямі. Так, практика доводить, що база прямих податків більш вразлива до змін в економіці. За деяких умов непрямі податки, на відміну від прямих, вигідніше впливають на накопичення, оскільки вони менше позначаються на прибутку підприємців як одному з джерел нагромадження. За допомогою непрямого оподаткування простіше також вирішувати питання збільшення доходів бюджетів.

Слід зазначити, що в більшості країн ПДВ як внутрішній податок стягується за кількома ставками – від 3 до 20 відсотків.

Характерною рисою гармонізації податкових систем є також значне скорочення підакцизних товарів і використання акцизів в оподаткуванні взагалі. Інтеграційні процеси в умовах Євросоюзу потребують узгодженої митної політики. Тому нині відбувається звільнення від митного оподаткування зовнішньої торгівлі, забезпечується вільний рух товарів і послуг, капіталів і робочої сили.

Отже, доведена об'єктивна необхідність і ефективність інтеграційних процесів у системі оподаткування, оскільки вони здатні забезпечити економічне зростання й добробут громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобалізація як феномен сучасності / П. Герасименко // Українська правда. – 2009, лютий.
2. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / С.І. Юрій, С. В. Васильєва та ін. ; за ред. С.І. Юрія, С. В. Васильєва. – К. : Знання, 2007. – 595 с.
3. Крисоватий А. І. Глобалізація податкової політики в контексті економічної інтеграції України в Європейський Союз // Вісник Тернопільської академії народного господарства. Спец. випуск «Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи і України». – Ялта–Форос, 2002. – С. 80–84.
4. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи : [моногр.] / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій та ін. ; за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання-Україна, 2008. – 675 с.
5. Tanzi V. Globalization, Tax Competition and the Future of Tax System // Steuersystem der Zukunft / Ed. by Gerold Krause-Junk / V. Tanzi. – Berlin: Dunker & Humblot. – 2006. – P. 11–27.

УДК 658.001.76

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ СТВОРЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕДОВИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ



**В.В. Литвинова,
В.М. Волинець,
Б.О. Грабовський**

Постановка проблеми. Питання створення ефективних механізмів інноваційного розвитку пов'язане з необхідністю прискорення темпів реалізації інноваційної моделі розвитку національної економіки України, основні принципи якої обґрунтовані в «Стра-

тегії економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки» [1]. У цьому документі визначено завдання прискореного виведення економіки на траєкторію сталого зростання шляхом посилення дієздатності держави й